

ENSV SARK-i Banditsmivastase Võitluse Osakonna eriteade
13. veebruar 1946. a.

10. veebruaril 1946 võtsid SARK-i Võrumaa osakonna töötajad Võrust Rõuge valda viiva tee 4. kilomeetrit kinni Võru Keskkooli vanemate klasside õpilased, kes püüdsid telegraafpostidele kleepida nõukogudevastaseid lendlehti:

- 1) Yeski Heino Voldemari p. sünd. 1928. a. 9. kl. õpilane
 - 2) Kaska Valev Jaani p. sünd. 1929. a. 10. kl. õpilane
 - 3) Tammemägi Hans Rudolfi p. sünd. 1929. a. 9. kl. õpilane
- Läbiotsimisel võeti kinnivõetuil ära 259 nõukogudevastase sisuga lendlehti, sh. Nõukogudevastase ajalehe Ugandi eksemplar.
ENSV Siseasjade rahvakomissar kindralmajor A. Reserv
ERA F R-LN5 s127. 1106-109

Ugandi

Võru koolipoiste põrandaalune leht aastast 1945

Nr 97

16 aprill 2011

XVII aastakäik

TÄNANE LEHT: VALEV KASKA ✉ RAVILA 7, VILJANDI 71008 ☎ 433 5617

Sinimäed

Teie otsite ühist meie rahvuste vahel. Ütlete et eestlased on aarialased. Meil pole midagi ühist peale meie lääne kultuuri, mis on kujundanud ja mõjutanud eesti kultuuri aastate jooksul ida kultuuri piirimaal. Ühine on ainult meie idarinde vastane ja seetõttu oleme külmad ja kained relvavennad. Teil ei tarvitse otsida meie sõprust, sest meid lahutab sajanditepikkune ajalugu. Hinnake pigem meie otsekohesust.

Harald Riipalu poolt kirja pandud ühe eesti sõduri ütlemine sakslaste kohta ja sakslastele.

II Maailmasõja üks verisem - kaotusterikkam, kui mitte kõige, lahingute tsüklil toimus veebruar 1944 - august 1944. Narva jõel ja Sinimägedel. Neid lahinguid on nimetatud ka II Eesti Vabadussõda. Tegelik II Vabadussõda algas metsavendade võitlusega 3. juulil 1941 Kilingi-Nõmme lahinguga ja jätkus Idarindel eestlastest koosnevate väeüksuste poolt Volhovi, Stalingradi, Ukraina, Ilmeni, Neveli, Narva, Sinimägede, Emajõe ja Oppelni lahingutega kuni 9. mai 1945.a. Saksamaa kapitulatsiooniga.

Narva ja Sinimägede lahingud on Eesti ajaloos, Eesti pinnal peetud lahingutest vallutajate - sissetungijate vastu peetutest kõige kangelaslikumad ja ka kõige ohvriterikkamad. Eestlastele olid need oma isamaa, oma riigi ja vabaduse eest peetavad võitlused. Norra, Taani, Flaami ja Valooni vabatahtlikele olid need koos sakslastega võitluseks Euroopa ellujäämise eest, et päästa Euroopat Punavene terrori eest mille alla langes Ida-Euroopa ligi viiekümneks aastaks.

Sinimäed moodustavad kitsa loodusliku läbipääsu Soome lahe ja Alutaguse soode vahel, laiusega 4-5 kilomeetrit. Seda on kutsutud ka Eesti Termopüülideks -Kreeka mäekitsuse järgi, kus spartalaste 300 sõdalast langesid pärslaste vastu võideldes.

Sinimäed on moodustunud mandrijää poolt sinna kantud rändpankadest. Läänepoolsem on Tornimägi (Majakamägi), sakslaste kõnepruugis Armastuse mägi, keskmine Põrguhauamägi, mida lahingute ajal hakati kutsuma Grenaderi kõrgustikuks, ja idapoolsem Pargimägi, mida hakati kutsuma Lastekodumäeks.

Juba muinasajal tungisid siitkaudu Eestisse venelaste rüüsteretked. Seetõttu rajasid saksa vallutajad Narva kindluse.. Siit algas 1558.a. Ivan Julma vallutusretk, katse vallutada Euroopa. Samast alustas oma maailmavallutust ka Peeter I 1700.a. Peeter I rajas ka kindlustustevõõndi merest üle Tornimäe Auvere soodeni.

I Maailmasõja ajal rajasid venelased Pargi ja Põrguhaua mäekülgedesse maaalused betoonpunkrid ja laskemoonalaod. Neid kasutati Sinimägede lahingute ajal.

1919. aasta jaanuaris koondasid venelased Eesti Vabadussõja ajal jällegi Sinimägedesse suured üksused lootes siin panna seisma eestlaste edasitung. Eesti juhtkond otsustas teha venelaste seljataha Utria dessandi ja vabastada Narva. 18. jaanuaril venelaste tagalas maabunud Utria dessandi tõttu andsid ilma vastupanuta end Sinimägedes vangi kaks venelaste polku.

Ka Eesti kaitseväge plaanides oli Sinimägedel tähtis koht. Eesti ohvitser Trankmann müüs venelastele Narva ja Sinimägede kaitseplaani 1938. aastal.. See avastati ja Trankmann arreteeriti, 1940-ndal venelased vabastasid tema kui poliitvangi ja 1944-ndal oli Trankmann see kes isiklikult mõrvas Avinurme kirikus haavatuid eesti sõdureid, kelle korraldusel venelaste tankid taganevate sõdurite hobuvoore ja põgenevate tsiviilisikute voore tankiroomikute all lõmastasid..

Venelaste 2. löögiarmee esimesed üksused jõudsid Narva jõeni 1. veebruaril 1944 ja 2. veebruaril hakkasid jõge ületama. Esimene sillapea õnnestus luua alles 12. veebruaril. Riigi ja Siivertsi. Lõuna pool Narvat õnnestus venelastel luua laialdane Krivasoo platsdarm läänes kuni Vaivarani, põhjas Auvere jaamani. Venelastel võttis lahingutest veebruaris ja märtsis osa 4 armeekorpus Venelaste endi teateil olid kaotused 14. jaanuarist 1. märtsini 56 564 langenud, 170 836 haavatud. 462 soomukit, 260 lennukit. Arvatakse et pool kaotustest oli Narva all.

Narva lahingute ajal veebruaris-märtsis ja juulis-augustis oli venelastel abiks Eesti Korpuse kahurvägi, kellel lasub süü peale kodumaakaitsete tulistamist ka Narva purustamine kahuritulega.

Kaitsel jõe läänekaldal olid Norra ja Taani vabatahtlike diviis „Nordland“, saksa 227,170 diviisi jäänused ja Hollandi vabatahtlike brigaad „Nederland“. 14. jaanuarist, kui algas venelaste pealetung Leningradi all, olid need Narva alla taandunud üksused rängalt kaotanud oma elavjõudu ja tehnikat. Saksa rinnet Ilmjärvest Leningradini kaitses armeegrupp „Nord“. Narva alla taganenud üksustest moodustati armeegrupp „Narva“ SS III Germaani soomuskorpuse ülema General den Waffen SS Feliks Steineri juhtimisel mille alla kuulusid eelnimetatud üksused.

Venelaste Meriküla dessant 14. veebruaril, 500 meest, hävitati 15. veebruaril. Vangi võeti mõned üksikud ja Krivasoosse jõudsid 7 venelast. Oma teel nad tapsid komandöride käsul ettesattunud tsiviilnimesi, ka naisi ja lapsi

7. veebruaril anti Neveli all rindel olevale Eesti 20.SS diviisile korraldus minna Narva rindele. Esimesed üksused saabusid 13. veebruaril ja nädala jooksul oli kogu diviisi kohal. Samaks ajaks jõudis kohale ka saksa 11. Ida-Preisi diviis ja 214. diviis.

24. veebruaril hävitati venelaste Riigiküla sillapea Waffen-Hauptsturmführer (kapten) Rudolf Bruusi juhtimisel. Venelaste kaotused nende oma andmeil 515 langenut. Meie 6 langenut ja 30 haavatut.

1. märtsil algas Siiverti sillapea ründamine ja sillapea likvideeriti 6. märtsi õhtuks Eesti diviisi 45. rügemendi ja Nordland diviisi ühe norralaste üksuse koostöös. Eesti diviis kaotas 17. veebruarist kuni 9. märtsini 142 langenuna ja 690 haavatuna, 47 teadmata kadununa.

Nende võitluste eest sai allohvitser Harald Nugiseks Rüütlisti. See on saksa kõrgeim aumärk lahinguliste teenete eest.

Sõja ajal anti 7318 Rüütlisti, 890 Rüütlisti Tammelehisega, 159 Rüütlisti Tammelehisega ja mõõkadega, 27 Rüütlisti Tammelehisega, mõõkade ja briljantidega, 1 Rüütlisti kuldse Tammelehisega, mõõkade ja briljantidega ja 1 Raudristi Suurrist. Waffen SS-is oli Rüütlisti 438 kandja seas 29 Euroopa vabatahtlikku - 1 flaam, 4 vallooni, 3 taanlast, 3 hollandlast, 2 prantslast, 12 lätlast ja 4 eestlast. Tammelehed Rüütlisti juurde said vaid 2 välismaalast. Alfons Rebane ja vallooni komandör Leon Degrelle. Võitles Emajõe joonel.

Legendi kohasel esitati Rüütlisti saamiseks ka viies eestlane Leinhard Miländer, kuid seoses segadustega dokumentides olevat see jäänud saamata. Siiverti sillapea hävitamisel juhtis 12 mehelist erinevate üksuste riisimest kokku kogutud gruppi ja 6. märtsi kella 23.40-neks hävitas viimse venelase. Sillapea oli likvideeritud.

Narva ruum on üldse saksa vägedele kuulsuseväljaks jagatud ristide ja autasude poolest. Siinsete lahingute eest anti 10 Rüütlisti, ühed Tammelehised, kahed mõõgad ja ühed briljandid.

Nende lahingute järel saabus Narva rindele suhteline vaikne periood. Narva jõe läänekallas kuni Narva linnani oli venelastest puhas. Narva linna ja ülejõe Jaanlinna hoidsid kindlalt oma käes sakslased. Jaanlinna kaitsel oli põhiliselt hollandlaste brigaad Nederland kes kaotas 7-13 märtsil, mil venelased ründasid tugevalt Jaanlinna sillapead, 188 langenut, 713 haavatut ja 105 teadmata kadunud.

Oli lõunapool Narvat Krivasoo platsdarm venelaste käes, sealt edasi Peipsini oli läänekallas Eesti piirikaitse rügementide ja saksa 227 diviisi käes.

Seoses jõudude vähesusega otsustas saksa väejuhatust taanduda Sinimägede liinile. Sinna kindlustuste ehitamisega oli tegeldud juba 1943. Nimetuseks sai see liin Tannenbergi liin. See lühendas rindejoont ca 30 km võrra. Rinde taandumine algas ööl vastu 25 juulit. Varem olid Tannenbergi liinile kohale paigutatud juba rindesuurtükivägi koos laskemoona ja ladudega.

1410. aastal Tannenbergi ehk Grünwaldi juures Ida-Preisimaal peetud tolle ajastu ühes suurimas lahingus andsid Poola-Leedu ühendjõud saksa rüütliväele, peatades tungi itta, hävitava löögi mis määras Saksa Ordu allakäigule. 1914. aastal andsid aga Saksa keisririigi väed hävitava hoobi Vene tsaariarmee tervele armeele samas

kohas. 1914. aasta järgi nimetati Sinimägede liin Tannenbergi liiniks.

Venelastel oli Narva alla pealetungiks koondatud: kahurväge 8 korda rohkem, lennukeid 546 sakslaste 49 lennuki vastu.

Auvere lahing: See oli venelaste poolt kavandatud läbimurdeks Auverest mereni, jättes kogu armeegrupi „Narva“ piiramisrõngasse.

Sakslastel oli Auvere all Harald Riipalu 45 rügemendi 2 pataljoni umbes 1700 meest, Riipalule allutatud pataljon „Narva“ ja 2 saksa kompaniid. Seega 2800 meest.

Armeegrupi „Narva“ ülema Feliks Steineri pöördumine Riipalule alluvate sõdurite poole 23 juulil.

Oodatavas võitluses on Auvere kaitsmisel Narva rindele määrav tähtsus. Teie otsustavusest ja vastupanust oleneb Narva rinde püsimine, oleneb tuhandete võitlejate elu, oleneb aga eelkõige teie armastatud kodumaa saatus lähemateks aegadeks.

45. rügemendi ja pataljon „Narva“ sõdurid! Võibolla juba homme vaatavad kogu Narva rinde võitlejad Auvere poole ja soovivad teile jõudu, võibolla juba homme lähevad paljudes Eesti kodudes käed risti ja palve teie eest tõuseb kõigevägevama poole.

Seiske ja pidage vastu, sest õigus ja Jumal on teiega!

Steiner III korpuse ülem

24. juuli hommikul avasid venelaste 1648 kahurit ja miinipildujat tule Riipalu positsioonidele. Rünnakut alustas 250 pommitajat ja nende kattel vene 201 laskurdiviis.. Võitlus kestis õhtuni ja eestlaste positsioonid olid muutmatud.

Kinnipüütud venelaste radiogramm teatas et 80 % võitlejaid on rivis väljas. Riipalu hinnangul hukkus 8000 venelast, Mart laar pakub 1500 ja 19 tanki.

Riipalu kaotas haavatutena 298 eest , langenute ja kadunute hulka ta ei tea. I Maailmasõja ajal tekkis kõnekäänd: samasse pommiaku teine pomm ei kuku, seega parim varjend. Sarnastes lahingutes nagu Narva ruumis talvel ja suvel see ei kehtinud. Auveres tulistasid venelased Riipalu positsioonidele paari tunni vältel 17 000 mürsku, lisaks 250 pommitajat ja rünnakule asunud 30-ne tanki mürsud. Sarnasel juhul pöörati kogu maa mitmekordselt ümber, sellest ka hilisem langenute arvu mitteteadmise, sest praktiliselt osa langenuid muutusid olematuks. Auvere lahingu järel ülendati Riipalu Waffen-Obersturmbannführeriks (kolonelleitnant) ja autasustati Rüütlistiga.

Auvere lahingu tähtsus, rinde püsijäämine samas, otsustas kogu väegrupi „Narva“ saatuse. Kui venelastel oleks õnnestunud Auvere juurest mereni ca 4 km tungida, oleks kogu väegrupp „Narva“ olnud kotis, sest 24-ndal olid väed veel Narva jõe joonel. Sellest ka Riipalu autasustamine ja ülendamine.

Vägede taandumine algas 24. juuli hilisööl

Tannenbergi liinil oli Lastekodumäel brigaadi „Langemark“ I pataljon 450 noort flaamlast. Alates Mummasaarest mere äärest, Rebase pataljon, SS-rügement „De Ruyter“, Ersatzabteilung Ostland (mitmete väelike riisimest kokku pandud kompanii suurune üksus),

Tannenbergi liini võtmeks oli Lastekodumägi. Grenaderikõrgustikku kaitses 23. rügemendi „Norge“ II

pataljon ja Eesti diviisi 47. rügemendi III pataljon Waffen-Hauptsturmfürer (kapten) Eduard Hints

Steiner hindas elavjõus ja tankides vahekorda 3:12 enda kahjuks. Venelastel oli hetkel lõõgivalmis 12 diviisi. Sakslaste pooltel oli ülemjuhatajaks Feliks Steiner SS III Soomuskorpuse ülem kelle korpus koosnes Põhja-Euroopa maade vabatahtlikest. Venelaste üldjuht oli marssal Leonid Govorov, kes Vene kodusõja käigus desserteerus Koltšaki armeest ja läks punaste juurde lipniku aukraadis.

Venelaste eesmärk oli murda sakslaste kaitse Lastekodumäel ja tungida edasi Oru-Kurtna suunas, vallutada Jõhvi ja jõuda 1. augustiks Kunda jõeni.

25 juulil alustasid venelased kahuritulega Lastekodumäele. 26.juuli pealelõunal alustasid lennukid Sinimägede pommitamist. Paar tundi kestnud pommitamise järel oli praktiliselt hävinud kogu mägedel kasvanud mets.

26. juuli õhtul asusid rünnakule venelaste 201. ja 256. diviis koos 98. tankipolguga. Nende külgedel oli „Nõukogude Eesti eest“, meeskonnad venelastest. Venelased edu ei saavutanud. 27-nda hommikul avas venelane uuesti kahuritule ja jätkasid rünnakut. Käest-kätte käimisel oli siiski 27. juuli õhtuks Lastekodumägi venelaste käes.

Väegrupi „Nord“ ülema Schörneri, kes isiklikult kohale lendas, .käsu kohaselt pidi Lastekodumägi tagasi vallutatama. 27. a 28. juulil Üritasid „Danmark“ II pataljon, Soodeni pataljon (47. rüg. I Pat) ja „Norge“ 11. pioneeripataljon, kuid tulemusteta. Lastekodumägi jäi venelaste kätte kuni taandumiseni septembris.

Ellujäänud sakslased, norralased, taanlased, eestlased ja flaamid segunesid üheks üksuseks ja jäid Grenaderikõrgustikule.

Venelaste väejuhatus otsustas 29. juuli rünnakuga murda läbi kaitsejoonest. Ründas 11 vene diviisi, 6 tankipolku ja 1680 suurtükki, lisaks suured õhujõud. Vastas olid ainult mõned verest tühjaks jooksnud rügemendid. Lahingupäeviku järgi tulistati 29. Sinimägede pihta 25 000 lasku, rohkem kui seni Narva piirkonnas peetud lahingutes.

29. juuli keskpäevaks oli praktiliselt vene 109. laskurkorpus Sinimäed hõivanud. Olukorra päästis Paul-Albert Kauschi tankigrupp. Grenaderikõrgustikku ei suutnud venelased täiesti oma kätte saada. Riipalu rügemendi I pataljon Paul Maitla juhtimisel asus vasturünnakule. Et oma mehi oli hõredalt kutsus Maitla sidumispunktist 20 kergelt haavatud kaasa ja asus ründama. Grupis oli norralasi, flaame, saksa merejalaväelasi ja paar kompanii jäänust 46. rügemendist. Kõik need segunesid ja koos rünnati mäest üles Grenaderikõrgustikule. Viimane hetk oli käsitsivõitlus. Grenaderikõrgustik oli taasvallutatud ja jäi meie kätte kuni taandumiseni septembris. Maitla pataljonis oli rivvijäänuid 26 meest kes jäid Grenaderikõrgustikule lõpuni septembris. Paul Maitlat autasustati Rütülistiga.

Sinimägede ees suitses 113 venelaste tanki, 109 vene laskurkorpuses oli rivis 225 meest.

Venelaste rünnakud jätkusid, käisid võitlused ka Grenaderikõrgustikul, kuid rinne jäi põhiliselt püsima 29. juuli seisuga. 30. üritas venelane tankidega murda läbi mereäärest Mummasaarest, kuid samuti edutult. 30 juulil tulistas venelane 30 000 lasku, 31. ainult 9000 lasku.

Marssal Govorov aga andis uue käsu rünnakuks ja jõuda 7. augustiks Rakvere joonele. Saadeti puruklõõdud väeosade asemele uued. 110.112, 117 ja 124 laskurkorpus, väljavahetatud korpuste kahurvägi jäi kohale. 9 kilomeetri laiusel rindel oli 1913 kahurit. Päevaseks laskemoonaks eraldati 200 000 mürsku.

2. augustil algas venelaste uus suurrünnak. Kord käis Grenaderimägi käest-kätte kuid lõpuks löödi venelased minema.

Langes pataljon „Narva“ pataljoni ülema kohusetäitja Oskar Ruut. Pataljoni juhtimise võttis üle Waffen-Obersturmführer (leitnant) Hando Ruus kelle juhtimisel võitlesid pataljoni jäänused Sinimägede võitluse lõpuni. Selle eest omistati talle üks kõrgemaid saksa autasusid - Saksa Rist Kullas, ainukese eestlasena. Ambla all taganemisel piiras Eesti korpuse väeosa Hando Ruusi järelejäänud väeosa sisse. Korpuse van-ltn Kase, omaaegne Eesti sõjaväe Ruusi kaaslane, lubas vangianndud kõik koju lasta. Ruus andis mehed vabaks, paljud põgenesid, kõik viidi vangilaagri, Ruus lasti Leningradis 1945.a. märtsis maha. Hando Ruus oli kunstnik.

Saksa Rist Kullas kuulus Raudristi ja Rütülisti vahele. Anti tavaliselt pärast I klassi Raudristi saamist kui oli sooritud veel kolm I klassi Raudristi väärilist tegu.

3.augustil ründas venelane Mummasaarest kuni Krivasooni 11.diviisi ja 4. tankipolgu jõul. Välja tulistati 25-30 000 kahurilasku. Ka otse Sinimägesid rünnati, kuid tagajärjetult. Ründest võtsid osa ka Eesti Korpuse 45. ja 221 tankipolk.

Peale ebaõnnestumisi Sinimägede otseründamisega proovis venelane augusti alul rünnata kogu rindel Mummasaarest üle Sinimägede Auvere, Putki Narva jõeni ja Vasknarvani. Läbimurre kuskil ei õnnestunud.

Kaotusi Sinimägedes on hinnatud erinevalt. Ülo Tamre hinnangul kaotas venelane 170 000 meest. Sama arvu venelaste kohta ütleb ka Sergei Soldatov. (Eesti venelane, Aktiivne taasvabaduse eest võitleja koos Pareki, Madissoni, Kelamiga)

Venelaste endi avaldatud andmeil olid Leningradi rinde kaotused 1944 aastal 665 827 meest, neis langenuid 145 102 meest. Lahutades Karjala ja Balti operatsiooni kaotused, saame Narva ja Sinimägede 1.märtsist 14. septembrini kaotusteks 379 592 meest, neist langenuid 76 301 meest. Arvestades siit maha kaotused märtsis-aprillis Narva all, mida võib hinnata poole peale jääb Tamre esitatud 170 000 meest reaalseks. Meeldetuletuseks et venelaste andmeil kaotasid nad Berliini vallutamisel 300 000 meest.

Saksa poolte pataljon Langemarkis jäi rivvi 50 meest, 45 eesti rügemendi II pataljonis 48 meest

Toomas Hiio andmetel ajavahemikul 24.07 - 10.08 maeti Eesti sõjaväekalmistutele 1709 Saksa poolte langenuid. Lisada juurde Punaarmee poolele jäänud langenuid ja teadmata kadunud, võime arvestada 2500 langenuid. Kui arvestada langenuid ja haavatute suhe üks kolmele, ulatuks Saksa poole kaotused 10 000 meheni.

III Germaani Soomuskorpuse ülemat Feliks Steinerit autasustati Mõõgad Raudristi Rütülisti Tammelehtede juurde. Taotluse juures on väegrupi „Nord“ ülema kindralkolonel Ferdinand Schörneri lause: **Steiner pidas oma kahe väikese diviisi ja ühe brigadiga kinni**

Punaarmee kahe armee 11. diviisi ja kuue tankibrigaadi rünnaku

Venelaste poolel rinnete ja armeede juhatajad Sinimägede eest aumärke ei saanud. 2. löögiarmee juhataja Ivan Fedjuninski ning 8. armee juhataja Filippp Starikovi karjäär hakkas allamäge minema.

Kasutatud kirjandus: Mart Laar „Sinimäed 1944“, „Emajõgi 1944“, Rauno Vösaste „Harald Riipalu Lugu“.

LAUL SURNUPEALUU SÕDURIST

Kord võitles Lõuna-Venemaal
kaugel Doni steppides
üks vapper Eesti pataljon,
lauldes laulu Kuradist.

Meid paisati itta, kord läände,
kõikjal seisime kaljudena
ja Neveli sood ja Tšerkassõ
meid iial ei unusta saa.

Rünnak relvade terases tules,
kõlab leekides Kuradi naer - hah-hah-hah!
Sirgub vabadusidu,
ei murta neid ridu,
kes Eesti eest andnud on kõik.

Aeg sangarid kord unustab
ja tandrid tasandab
ja surnupealuu sõdureist
vaid tuul veel jutustab.

Teed tagasi meie jaoks pole,
ehk küll häving on silmade ees.
Eesti eest palju ei ole
kui langeb meist viimnegi mees.

Rünnak relvade terases tules,
kõlab leekides Kuradi naer - hah-hah-hah!
Sirgub vabadusidu,
ei murta neid ridu,
kes eesti eest andnud on kõik.

Miks laulu loojad on võtnud sõna Kurat? Saksa ajal ilmus ajalehes kellegi sõjakirjasaatja pikem jutustus mitmes järgnevas lehes Eesti idapataljonide sõdurite võitlusest ja tegemistest Venemaal pealkirja all „Kuldsed Kuradid Punases paradiisis“.

Miks kuldsed ja kuradid? Neis ringkondades kus mina liikusin tollal, arvati et kuldsed tulevad sellest et paljud eestlased kandsid algul Eesti vormi „kuldsete“ nööpide ja märkidega. Aga kuradid?

Vangilaagris olles kuulsin venelaste tarvituses eestlaste kohta „kuraatõ“ sõnast kurat. Tundus neile ilmselt imelik et eestlane ei tarvita rääkimisel „job tvoju matj“, vaid sagedaseks lisasõnaks on kurat. Kui venelane näiteks lööb varba vastu kivi, siis on tema sõnuks „uh, job tvoju matj“, eestlane aga ütleb „oh sa kurat“. Võibolla ka tollal juba Vene külades tarvitati sel moel eestlaste kohta kurat

See on minu isiklik arvamine kuradi kohta.

Vaivara - Kalmistu asub vanalt maanteelt endise kihelkonnakiriku juurde viiva tee ääres. Siia hakati matma pärast 1782. aastat, mil vene keisrinna keelas

matmised kirikute juurde. Kalmistult leiame Korffide hauaplatsi ja kabeli jäänused, siia on maetud mitmed põlisvaivaralased.

Kalmistu asub Tornimäe kõrval, temast lõunas. Ta oli kogu Sinimägede lahingu ajal rindejooneks. 2000. aastail alustas kohalik sõjaveteran Arvo Puu kalmistu müüri ehitamist mõttega mätta ümber kõik eestlastest langenud Vaivara kalmistule, luues sellega mälestuskalmistu II Eesti Vabadussõjas kodumaa vabaduse eest langenuile. Raha müüri ehitamiseks sai Arvo Puu väliseestlaste käest ja tema ettevõtmisel müür püstitati. Arusaamatused ja eriarvamused vanade sõjameeste ja tänaste asjameeste vahel viisid selleni et aastapäevad ootasid mujalt väljakaevatud sõdurisäilmed matmist Vaivara kalmistule, kuid nad maeti Narva Saksa sõjaväekalmistule. Vanade sõjameeste soov, et Eesti saaks oma vabaduse eest langenute kalmistu, et oleks koht kus mälestada relvavendi ja tuua neile lilleõis. Koht mis oleks olnud ainult Eesti sõdurile. Nüüd ja tulevikus.

Jäägu see nende südametunnistusele, kes ei luba ainsal päeval aastas sõjamehi pealinna tänavale mälestusmarsiks-jalutuseks ja kelle võimuvõitluses jäi rajamata viimne puhkepaik neile kelle rajatud võitluse tulemusel on Eesti riik.

Kalmistu Tornimäe poolsesse otsa on kuigipalju sõdurisäilmeid siiski 2000. aastate keskel maetud. Kalmistu müürile on eraisikute ja organisatsioonide poolt paigaldatud langenuile nimelisi marmortahvleid ja tahvleid väeosadele, teenekaile vaivaralastele ja ajaloolistele hoonetele.

Sinimägede kaitselahingutes oli kalmistu rindejooneks. Künnis, millel kalmistu asub, pakkus varjevõimalust ja nii kasutati kalmistu lääneserva astangut punkrite ehitamiseks. Kalmistu varjus hoidis positsioone Eesti Diviisi 47. rügemendi tankitõrjekompanii. Kalmistu ees olid kaevunud „Danmarki“ pataljoni (taanlased) võitlejad. Otseselt lähivõitlust kalmistu omamise üle ei toimunud, küll aga kannatas kalmistu ägeda kaugtule tõttu. Kalmistu taga varjunud tankid suutsid oma ootamatu rünnakuga 29. juulil tuua pöörde Sinimägede suurlahingu ühes kulminatsioonipunktis, mil Grenaderimägi oli langenud ja venelased oli ümber haaramas ka Tornimäge.

Ulata vaimselt oma käsi tervituseks Sinu relvavendadele Eesti idapataljonidest, leegionäridele, Politseipataljonide ja Piirikaitse rügementide, soomepoiste, lennuväe poiste, Narva pataljoni võitlejatele, kes võitlesid kommunismi ja Su kodumaa anastajate vastu.

Ilar Tamm Kanada

Tänane leht on Sakala kodutütardele nende õppekursiooniks Sinimägede lahingupaikadesse aprillis 2011.a.